

การประเมินผลโครงการเฝ้าระวังและส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอเวียงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2544 เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้าเบื้องต้น กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตของโครงการโดยใช้แบบจำลองของชิปปี้ (CIPP Model) โดยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 24 โรงเรียน นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 306 คน ครูผู้รับผิดชอบโครงการ 24 คน ผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียน 23 คน ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 42 คน เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม 2545 ถึง 31 มีนาคม 2545 ด้วยวิธีสัมภาษณ์ ใช้แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ช่วงความเชื่อมั่น และ สถิติแคปปา (Kappa statistic)

ผลการศึกษา พบว่า ในด้านผลการดำเนินงานนั้นนักเรียนมีปัญหาโรคฟันแท้ผุและเหงือกอักเสบ ซึ่งจากการตรวจโดยทันตบุคลากร พบว่ามีความชุกของการเกิดโรคฟันแท้ผุ ร้อยละ 36.2 ความชุกของโรคเหงือกอักเสบร้อยละ 52.3 ในขณะที่ผลการตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียนโดยครูมีความน่าเชื่อถือในระดับต่ำ โดยข้อมูลโรคฟันผุ มีค่าแคปปา 0.07(95%CI:0.0 ถึง 0.17) ส่วนข้อมูลโรคเหงือกอักเสบมีค่าแคปปา 0.31 (95%CI:0.15 ถึง 0.37) นักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมทันตสุขภาพในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 67.0 โดยมีการปฏิบัติด้านการแปรงฟันอย่างน้อยวันละ 2 ครั้งมากที่สุด ส่วนพฤติกรรมด้านลบที่มีการปฏิบัติเป็นประจำและบางครั้งในระดับมาก คือ การกินลูกอม ลูกกวาด และมีปัจจัยนำเข้า ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม ต่อพฤติกรรมทันตสุขภาพส่วนใหญ่ อยู่ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 64.1 71.9 63.7 ตามลำดับ

กระบวนการดำเนินโครงการทั้งด้านการวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การนำและการควบคุม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 58.4 70.8 75.0 75.0 83.4 ตามลำดับ แต่ยังพบว่าในการวางแผนไม่ได้เป็นการวางแผนร่วมกันในผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบโครงการ และครูผู้รับผิดชอบโครงการ ยังขาดขวัญ กำลังใจจากผู้บริหาร และทางโรงเรียนไม่ได้มีการนำเสนอข้อมูลทันตสุขภาพให้ผู้ปกครองได้รับทราบ ด้านปัจจัยนำเข้าเบื้องต้น พบว่า ครูมีความรู้ในระดับปานกลางร้อยละ 70.8 โดยมีความรู้ในประเด็นหลักการของงานเฝ้าระวังน้อย ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีว่างานทันตสุขภาพในโรงเรียนมีประโยชน์และสมควรจะดำเนินการต่อไป แต่ในด้านลบส่วนใหญ่ยังคิดว่างานทันตสุขภาพในโรงเรียน ควรให้ผู้ดำเนินการหลักเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดงบประมาณในการจัดซื้อหรือสร้างอุปกรณ์การแปรงฟัน นอกจากนี้ในด้านบริบทพบว่า ผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียนส่วนใหญ่ยังมีนโยบายที่ไม่ชัดเจนในเรื่องการควบคุมการบริโภคขนมหวาน ลูกอม ในโรงเรียน และผู้ปกครองยังมีส่วนร่วมในโครงการในลักษณะที่ถูกจัดแจงยังไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการอย่างแท้จริง

จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะให้มีการวางแผนร่วมกันสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ สร้างความเข้าใจแก่ครูเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดของงานเฝ้าระวังทันตสุขภาพในโรงเรียน ส่วนผู้บริหารโรงเรียน ควรเพิ่มนโยบายควบคุมการบริโภคอาหารที่มีโทษต่อทันตสุขภาพ และควรมีการสนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการให้มากยิ่งขึ้น

The purposes of this research were to assess the product of project, the input factor, the process of project and the context of the project. The evaluation model was used CIPP Model. Twenty-four primary schools were included in this study. It comprised 306 school children, 24 school health teachers and 23 school administrators. Besides, there were 42 parents of the mentioned children. The data was collected during 23 January until 31 March 2002, using interview and focus group discussion for qualitative approach and used structured questionnaires for quantitative approach. The data obtained was analyzed by percentage, arithmetic mean, standard deviation, confidence interval and kappa statistic. The results was as follow:

The evaluation of the product was showed that 36.2 % of school children had dental caries of permanent teeth and 52.3 % had gingivitis that were collected by dentist. However, the reliability of oral examination data by school health teachers was low with the mean of Kappa values in dental caries showing 0.07 (95%CI:0.0, 0.17) and 0.31 (95%CI:0.15, 0.37) in gingivitis. The most school children had moderate level in oral health behavior at 67.0% of them, tooth brushed at least twice a day and consumed candy. The predisposing, enabling and reinforcement factors influencing on dental behavior were revealed that most of their level were moderate showing 64.1%, 71.9%, and 63.7%, respectively. The evaluation of the process evaluation was revealed that most level of the components of process; Planning, Organizing, Staffing, Leading and Controlling were moderate at 58.4%, 70.8%, 75.0%, 75.0% and 83.4%, respectively. However, go into details, many activities being conducted at a low percentage were coworkers participation in planning, support by administrators, informing parents about students' oral health status. Among input factors, school health teachers had moderated knowledge, low percentage knew about the principle of dental surveillance. They showed both good and bad attitude in this program, most of them believed that the health officers and dental personnel are the main one for responsibility of this program. Most primary school had insufficient budget and could not afford tooth brushes, tooth pastes, and sinks. The evaluation of the context was found that most school administrators had not a clear dental health policy especially about controlling candies taking in the school. Moreover, parents participation in this program was non.

This study recommended that the process of planning in this program should be managed by coworkers' team. Dental health personnel should develop knowledge and understanding toward principle and concept of dental surveillance. The school administrators should have a clear dental health policy especially about controlling candies taking in the school and coworkers' team should consider on advocating parents to participating in this program.